

Vlaamse regering
**Kabinet van de Vlaamse minister
van Leefmilieu en Landbouw**

Alhambra, Em. Jacquainlaan 20, 1000 BRUSSEL
Tel. (02)553 27 81 – Fax (02)553 27 86
E-mail: kabinet.dua@vlaanderen.be

15/04/2003
03-0299

Bioveiligheidsraad
Aan de heer Moens
Juliette Wuytmanstraat 14
1050 BRUSSEL

uw kenmerk

ons kenmerk / steeds vermelden aub

bijlagen

MLL/S8/MG/2003.04-03250.1/A030

vragen naar / e-mail

Telefoonnummer

datum

Sofie Luyten

09 APR. 2003

Geachte heer Moens,

Als bijlage vindt u mijn advies inzake het dossier B/BE/03/V1 van het Fruitteeltcentrum van de KULeuven met als titel 'Veldproef met appelbomen, genetisch gewijzigd voor zelfvruchtbaarheid: bepalen van de invloed op productie, vruchtkwaliteit en bloemknopvorming'.

Met vriendelijke groeten,

Vera Dua,

Vlaams minister van Leefmilieu en Landbouw.

09 APR. 2003

**ADVIES HOUDENDE DE AANVRAAG INGEDIEND DOOR HET
FRUITTEELTCENTRUM VAN DE KULEUVEN OP 23 DECEMBER 2002 MET ALS
TITEL 'VELDPROEF MET APPELBOMEN, GENETISCH GEWIJZIGD VOOR
ZELFVRUCHTBAARHEID : BEPALEN VAN DE INVLOED OP PRODUCTIE,
VRUCHTKWALITEIT EN BLOEMKNOPVORMING' (DOSSIER B/BE/03/V1)**

Gelet op de aanvraag ingediend door het Fruitteeltcentrum van de KULEUVEN op 23 december 2002 bij de federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu met als titel 'Veldproef met appelbomen, genetisch gewijzigd voor zelfvruchtbaarheid: bepalen van de invloed op productie, vruchtkwaliteit en bloemknopvorming' (dossier B/BE/03/V1);

Gelet op het kennisgevingdossier ontvangen op 22 januari '03;

Gelet op de bespreking in het Wetenschappelijk Comité Transgene Planten van de Bioveiligheidsraad en in de Bioveiligheidsraad zelf op 17 februari '03; op de adviezen hiervan ontvangen op 27 maart '03;

Gelet op het verslag en de commentaar van de heer Guy Saelemaekers, die in naam van het Vlaamse Gewest de vergadering van het Wetenschappelijk Comité van de Bioveiligheidsraad bijwoonde, ontvangen op 18 maart '03;

Overwegende de ethische evaluatie uitgevoerd door de aanvrager en de bespreking hiervan op 4 maart 2003 in de ad-hoc groep Duurzaamheid en ethische aspecten, waarvan de resultaten ons tot op heden niet bekend zijn;

Overwegende de gemeenschappelijke vergadering van het Wetenschappelijk Comité Transgene Planten van de Bioveiligheidsraad en de ad-hoc groep Duurzaamheid en Ethische Aspecten op 12 maart 2003, waarvan de resultaten ons tot op heden niet bekend zijn;

Overwegende de publieksconsultatie die heeft plaatsgevonden in de gemeente Aarschot, waarbij via een advertentie in de krant en het versturen van een persbericht de mogelijkheid tot inspraak werd verschaft aan de bevolking; dat de resultaten hiervan ons tot op heden niet bekend zijn;

Overwegende dat de doelbewuste introductie voorzien is voor een periode van 4 jaar in de gemeente Rillaar (Aarschot), dat bijgevolg de Vlaamse minister van leefmilieu een advies moet geven conform het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en de Gewesten betreffende de administratieve en wetenschappelijke coördinatie inzake bioveiligheid;

Overwegende dat de nieuwe richtlijn 2001/18/EG inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het leefmilieu sinds 17 oktober 2002 van kracht is, maar evenwel nog niet is omgezet in Belgische wetgeving; dat momenteel het Koninklijk Besluit van 18 december 1998 waarmee de richtlijn 90/219/EEG van 23 april 1990 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen is omgezet, nog steeds van kracht is; dat het evenwel aangewezen is om in de beslissing rekening te houden met de geest van de nieuwe richtlijn;

Overwegende dat voor de eerste maal een ethische evaluatie werd uitgevoerd en besproken in de ad-hoc groep Duurzaamheid en ethische aspecten;

Overwegende dat voor de eerste maal een publieksconsultatie werd uitgevoerd;

Overwegende dat het doel van de veldproef is om een mechanisme in de plant op gang te brengen dat ervoor zorgt dat het gen voor zelfincompatibiliteit (S-gen) wordt uitgeschakeld en op die manier zelfbestuiving wordt mogelijk gemaakt; dat zou worden nagegaan of er via zelfbestuiving een meer stabiele en even kwaliteitsvolle productie wordt geleverd; dat indien uiteindelijk zou blijken dat de beoogde resultaten worden gehaald, het kenmerk volgens klassieke veredeling zou worden ingebracht;

Overwegende dat het advies van het Wetenschappelijk Comité positief is met beperkingen en condities; dat één minderheidsverklaring werd genoteerd van een expert die concludeert dat het dossier niet rijp is voor beslissing;

Overwegende dat uit het advies van het Wetenschappelijk Comité blijkt dat de kennis over de ecologische gevolgen van verticale genenoverdracht tussen de transgene en niet-transgene appelbomen gebrekkig is en inperkingsmaatregelen de verticale genenoverdracht zouden moeten onderdrukken of in het ergste geval sterk reduceren; dat de inperkingsmaatregelen voorgesteld door de aanvrager en geamendeerd door de experten hieraan beantwoorden; dat sommige experten twijfels hadden bij de sterkte van de netten ingeval van meer extreme weersomstandigheden; dat de risico's voor verspreiding naar het leefmilieu bijgevolg beperkt, doch aanwezig zijn;

Overwegende de contradictie in het advies (p10 en p13) i.v.m. het al dan niet voorkomen van wilde appelspecies in het nabijgelegen natuurreservaat Tienbundersbos; dat het volgens Prof. JP. Maelfait zeer belangrijk is deze wilde appelbomen zoveel als mogelijk te bewaren in hun natuurlijke staat; dat

kruisbevruchting met vooral transgene cultivars een impact kan hebben op de ecologie van wilde appelbomen hetgeen zeker vermeden moet worden;

Overwegende dat er geen evidentie is voor de afwezigheid van Agrobacterium in de planten; dat indien deze bacterie aanwezig zou zijn er DNA-transfer mogelijk is naar andere bacteriën, inclusief horizontale transfer van de npt II en/of npt III genen (antibioticaresistente genen); dat het gebruik van antibioticaresistente genen in proeven na 2008 verboden zal zijn in de Europese Unie;

Overwegende dat meerdere experts van zowel het Wetenschappelijk Comité als van de ad-hoc groep Duurzaamheid en ethische aspecten twijfels hadden over de experimentele opzet van de vooropgestelde vrijzetting daar het rendement, de kwaliteit, de productie-efficiëntie van de vruchten en de vorming van bloemknoppen afhankelijk is van de klimatologische condities en de activiteit van pollinatoren; dat de klimatologische condities in de tunnelserres sterk gewijzigd kunnen zijn; dat het moeilijk kan zijn om de bekomen resultaten te extrapoleren naar klassieke veredeling; dat de steekproefgrootte en de duur van het experiment niet voldoende kan zijn om statistisch significante resultaten te bekomen;

Overwegende dat het Wetenschappelijk Comité ontbrekende informatie identificeerde die deels door de aanvrager werd gegeven, deels niet; dat de informatie die nog niet door de aanvrager werd aangereikt, volgens het Wetenschappelijk Comité ook tijdens de vrijzetting kan worden aangeleverd; dat hiertoe in het advies bijkomende beperkingen en condities werden opgenomen;

Overwegende dat het aangewezen is het dossier te vervolledigen vooraleer een doelbewuste introductie aan te vatten; dat het immers niet de bedoeling kan zijn een doelbewuste introductie aan te vatten als de voorafgaande studiefase van het ingeperkt gebruik nog niet volledig is afgerond; dat bijgevolg de aanvrager de resultaten bekomen met dezelfde transgene appelbomen onder serre-condities (ingeperkt gebruik) moet documenteren; dat vooraf moet worden uitgelegd hoe de afwezigheid van bijenkorven wordt verzekerd in een straal van 3 km aangezien honingbijen een belangrijke rol spelen in de verspreiding van pollen en efficiënt de exacte locatie van interessante voedselbronnen communiceren, zodat indien nodig nog bijkomende beschermingsmaatregelen kunnen worden genomen; dat vooraf een gedetailleerde inventaris moet worden opgesteld voor alle appelbomen (wilde, verwilderde appelbomen en sierappelbomen) die in een straal van 1 km rond de proef liggen zodat op basis hiervan indien nodig nog bijkomende beschermingsmaatregelen kunnen worden genomen;

Overwegende de intentie van de aanvrager om geen transgene variëteiten te ontwikkelen met het oog op commercialisatie; overwegende dat indien de beoogde resultaten worden bekomen de kennisgever zelfvruchtbaarheid zal introduceren in de appelbomen via klassieke veredelingsstechnieken; dat uit het advies blijkt dat de meeste experten de gevolgde strategie niet begrepen; dat het volgens de experten zeer moeilijk zou zijn de bekomen resultaten te extrapoleren naar klassieke veredeling; dat werd gesuggereerd om zelfbestuivende niet transgene appelbomen te bestuderen; dat uit bijkomende informatie bleek dat dit proces 8 à 15 jaar in beslag kan nemen;

Overwegende dat één van de experten van het Wetenschappelijk Comité een negatief minderheidsadvies gaf, gebaseerd op volgende elementen:

- het risico op verspreiding is niet nul en de impact van dergelijke verspreiding op de biodiversiteit van wilde appelbomen is slecht gekend, de gevolgen kunnen onomkeerbaar zijn;
- de wetenschappelijk opzet is zwak omkaderd en de duur van de proef (4 jaar) is onvoldoende om bijvoorbeeld de variabiliteit van het rendement te evalueren; de relatie tussen het rendement en de zelfvruchtbaarheid is niet aangetoond en geen enkel bibliografisch element werd aangehaald om deze hypothese te bevestigen;
- de doelbewuste introductie is prematuur; de resultaten van de eerdere experimenten in de serres (ingeperkt gebruik) zouden kunnen bijdragen tot de discussie over de pertinentie van de proef en de statistische aspecten; de voorstelling van de resultaten van het ingeperkt gebruik is een eerste voorwaarde alvorens te kunnen overgaan naar een doelbewuste introductie;
- twijfels bij het feit dat de gewenste eigenschappen ingeval van het welslagen van het experiment nadien via klassieke verdelingstechnieken kunnen worden ingebracht;
- onzekerheid over het pure wetenschappelijke karakter van het dossier; de onduidelijke relaties tussen de verschillende betrokkenen, met name de KUL en de spinoff Better3fruit, dragen bij tot de onzekerheid over de werkelijke objectieven van de studie;
- de mogelijke sociale aanvaardbaarheid van de proef is afhankelijk van informatie over het rendement, de veranderingen in de landbouwpraktijk, de kwaliteit, dus elementen waarvoor het voorgestelde experiment geen antwoord biedt;

dat deze expert concludeert dat het geen slecht dossier is en dat de voorgestelde studie interessant zou kunnen zijn en mogelijk aanvaardbaar is als ze zich zou inschrijven in een

samenhangend, wetenschappelijk en objectief kader, maar dat dit vooralsnog niet het geval is; overwegende dat in een dergelijk geval het voorzorgsprincipe dient te spelen;

Overwegende dat de heer G. Saelemaekers in zijn advies van 13 maart 2003 stelt dat de proef moeilijk kan worden toegelaten naar analogie met een eerdere negatief geadviseerde dossier (B/BE/02/V1);

Overwegende de opmerkingen van Dr. M. Deblonde in bijlage bij het verslag van de Bioveiligheidsraad, waarin gesteld wordt dat de informatie overwegend affirmatief is en eventuele onzekerheden of betwistingen niet worden vermeld; dat de voordelen ruimer gekaderd dienen te worden, dat het de vraag is of dit soort economische voordelen beantwoordt aan een maatschappelijke behoefte; dat er geen antwoord wordt geboden op de vraag wat de lange termijn effecten van het gebruik van zelfbestuivende Elstar appelbomen zullen zijn op de biodiversiteit; dat buiten het economisch aspect van een constanter aanbod van fruit geen andere informatie met economische consequenties wordt aangereikt (zoals bijvoorbeeld eventuele gevolgen voor ziekteresistentie van appelbomen, voor de smaak van appels, voor de diversiteit in het aanbod van appels, voor de bedrijfsvoering,...) en dat dergelijk onvolledig plaatje geen evenwichtige beoordeling toelaat;

Op basis hiervan brengt de Vlaamse minister van leefmilieu en landbouw een negatief advies uit over de veldproef beschreven in het dossier met kenmerk B/BE/03/V1.